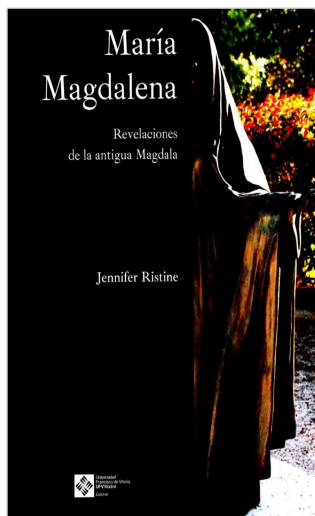

Ks. Jacek Kucharski

**Jennifer Ristine,
„María Magdalena. Revelaciones
de la Antigua Magdala”,
(Editorial Universidad Francisco
de Vitoria),
Madrid 2022, ss. 177**

Starożytne miasto Magdala (hebr. Migdal) miało swoje początki w okresie hellenistycznym; zanim nastąpił najazd Rzymian w 67 r. przed Chr., przekształciło się w kwitnący ośrodek rybacki. Leżące u stóp góry Arbel miasto, usytuowane przy szlaku handlowym Via Maris, do roku 2009 było zasypane. Dziś Magdala powraca do życia. Dokonywane do chwili obecnej odkrycia archeologiczne zarówno w jej części północnej, jak i południowej dowodzą na istnienie w mieście dużej społeczności galilejskich Żydów. Ewangelie wskazują, że w Magdali prawdopodobnie przebywał również Jezus, obchodząc miasta i wsie Galilei (por. Mt 9,35), nauczając tłumy i uzdrawiając chorych, w tym kobietę, za przyczyną której miasto stało się sławne, tj. Marię Magdalenę. Dziś przybywają tu zwiedzający z kraju i zagranicy, aby poznać historie oraz tradycje związane z wiarą, dzięki czemu Magdala stała się skrzyżowaniem historii chrześcijańskiej i żydowskiej, przeszłości i teraźniejszości. Dla przybywających tu chrześcijan jest to bez wątpienia miejsce, gdzie spotyka się i czuje obecność Marii Magdaleny, ewangelicznej kobiety, która swoją postawą wierności wobec Jezusa zachwyca i inspirowa do tego, aby pójść jej śladami. Właśnie z takiego osobistego doświadczenia zrodziła się książka autorstwa Jennifer Ristine, *María Magdalena. Revelaciones de la antigua Magdala*, Madrid 2022, ss. 177, wydana przez Editorial Universidad Francisco de Vitoria.

Autorka dzieli się w niej swoimi badaniami podczas pobytu na stanowisku archeologicznym w Magdali, dialogami i odpowiedziami na pytania niezliczonych osób (przede wszystkim chrześcijan) odwiedzających to miejsce i poszukujących śladów obecności ewangelicznej Marii Magdaleny. *Jak zaznacza we Wstępie (Introducción)*: „Maria Magdalena była prawdziwa. Jej życiowe wyzwania, zmagania i radości były prawdziwe. Jej życie zostało naprawdę przemienione przez Jezusa. Możliwe jest „odkrywanie” fragmentów tego co prawdziwe, poprzez przekopywanie się przez warstwy dwóch tysięcy lat refleksji nad nią, a w procesie odkrywania możemy zbierać

skarby dla naszego własnego życia, które inspirują cel i znaczenie" (s. 20). Jennifer Ristine jako cel w niniejszej publikacji stawia sobie „odstąpienie” niektórych tajemnic otaczających Marię Magdalenę, dzieląc się spostrzeżeniami zdobytymi dzięki studiowaniu, refleksji i modlitwie. Czyni to na bazie archeologii, geografii i historii starożytnej Magdali, a także fragmentów zaczerpniętych zarówno z Ewangelii, jak i świadectw pisarzy greckich, łacińskich i żydowskich, włączając w to również głos Tradycji Kościoła przez wieki. Analizuje, dokładnie uwzględniając aspekt duchowości chrześcijańskiej, dynamikę spotkania Marii Magdaleny z Jezusem, żywiąc nadzieję, że może ona posłużyć jako refleksja do osobistej i duchowej podróży z Jezusem dla każdego z nas.

Książkę, po Notce o autorze (*Nota de la autora*) (ss. 17-18) i Wstępie (*Introducción*) (ss. 19-20), rozpoczyna rozdział pierwszy z tytułem: „Miejscowość Marii Magdaleny” (*El pueblo de María Magdalena*) (ss. 21-59). Autorka na początku przywołuje panoramę historyczną Magdali, obejmując okres od III w. przed Chr. aż do obecnej doby. Czytelnik poznaje też mieszkańców Magdali, gdzie dominowała populacja żydowska. Ristine omawia obecność w mieście wpływów kultury grecko-rzymskiej, co miało niewątpliwie wpływ zarówno na kulturę, jak i religijność Magdali, nie zapominając, że znajdowała się ona na szlaku handlowej drogi Via Maris. Położenie osady nad brzegiem Jeziora Galilejskiego uczyniło ją prężnym ośrodkiem przemysłu rybnego, z którego słynęła, sprzedając znaną nawet w Imperium Rzymskim soloną rybę. O żydowskim dziedzictwie starożytnej Magdali świadczy odkryta w 2009 r. synagoga wraz z synagogałnym kamieniem oraz mykwy - rytualne baseny. Ristine, sięgając do źródeł rabinicznych, zatrzymuje się również przy opisie reputacji mieszkańców miasta. Kończy zaś panoramę dziejów osady, przywołując fakty dotyczące jej upadku podczas Pierwszej Wojny Żydowskiej w 67 r. po Chr.

Rozdział drugi nosi tytuł: „Życiowy dramat Marii Magdaleny” (*El drama vital de María Magdalena*) (ss. 61-81). Bazą do badań w tym rozdziale stają się dla autorki kanoniczne księgi Ewangelii. Ristine, odwołując się do ewangelicznych wzmianek dotyczących Marii Magdaleny, zatrzymuje się najpierw przy jej imieniu. Dokonując lingwistycznej analizy jej imienia, przedstawia, jak należy je interpretować, czytając je w tekstach Ewangelii? Jakie jest jego możliwe brzmienie, uwzględniając aspekt lingwistyczny i kulturowy? Czy jest ona naprawdę Marią z Magdali? Autorka przechodzi kolejno i przedstawia jej postać jako tę, z której wyrzucono siedem demonów (Mk 16,9; Łk 8,2). Analizując ewangeliczny tekst odnoszący się do tego wydarzenia, Ristine prowadzi wywody świadczące również o niezrozumieniu tej narracji przez wielu badawczych wmawiających Magdalenie różne zachowania i choroby, o czym nie wspomina opowiadanie pozostawione przez Ewangelistów. W panoramę jej życia autorka książki wpisuje fakt o obecności Marii Magdaleny i innych kobiet podczas publicznej działalności Jezusa w Galilei (Mk 15,4; Łk 8,1-3). Kim była Maria Magdalena: uczennicą słuchającą słów Mistrza, zwolenniczką idącą za Jezusem, doświadczącą łaski uwolnienia i wspomagającą Go ze swego mienia? Takie pytania stawia czytelnikowi Ristine. Autorka analizuje kolejno teksty dotyczące obecności Marii Magdaleny przy lub u stóp krzyża Jezusa (Mk 15,40n; Mt 27,56; Łk 23,49; J 19,25), jako świadka pogrzebu Jezusa (Mk 15,47; Mt 27,61; Łk 23,55) oraz pustego grobu (Mk 16,1-2; Mt 28,1; Łk 1-3; J 20,1-2). Wpisuje w życie Marii Magdaleny jej szczególne przeżycie, którym jest spotkanie ze Zmartwychwstałym (Mk 16,10; Mt 28,8-10; Łk 24,9-11; J 20,18).

W trzecim rozdziale publikacji pt. „Tajemnica Marii Magdaleny” (*El misterio de María Magdalena*) (ss. 83-123) stajemy najpierw wobec postaci Marii Magdaleny widzianej oczyma autorów niekanonicznych tekstów Biblii, tj. Ewangelii apokryficznych wywodzących się ze środowiska gnozy i pochodzących z kolekcji odkrytej w Nag Hammadi. Poznajemy Marię Magdalenę taką, jaką opisuje Autorka, przywołując

wpisaną w tradycję pozabiblijną osobę Marii Magdaleny ukazaną w: *Ewangelii Filipa*, *Ewangelii Tomasza* oraz *Ewangelii Marii*. Kolejno głos zabierają Ojcowie Kościoła (Hipolit, Grzegorz z Nysy, Hieronim, Efreem z Syrii, Grzegorz Wielki). Ristine dokonuje przeglądu wielkiej debaty toczącej się wokół Marii Magdaleny, zwłaszcza dotyczącej jej grzeszności. Czytelnik poznaje również tradycje, jakie istnieją wokół jej życia w Rzymie, Efezie i we Francji (*Złota Legenda*). Rozdział kończy prezentacja Marii Magdaleny w tradycji sztuki.

Czwarty i ostatni rozdział książki nosi tytuł: „Spotkanie, które odmienia życie” (*El encuentro que transforma vidas*) (ss. 125-153). Ristine przywołuje biblijne spotkania Marii Magdaleny z Jezusem: w Magdali (w synagodze?) i ze Zmartwychwstałym. Te spotkania, jak potwierdzają ewangeliczne narracje, przemieniły jej życie. Autorka książki sugeruje czytelnikowi, że starożytna Magdala staje się dziś miejscem, gdzie wciąż można spotkać Jezusa i gdzie współcześni chrześcijanie są zaproszeni do refleksji nad tajemnicą osobistej miłości Boga i Jego wezwania do bycia autentycznym uczniem. Świadek Marii Magdaleny ma pełnić rolę impulsu (por. s. 142). Służy temu kontemplacja elementów mozaiki autorstwa María Jesús Fernández de Ortiza, w kaplicy poświęconej Marii Magdalenie, nawiązująca do ewangelicznej narracji uwolnienia jej od siedmiu demonów (s. 141-153). Wspomniana mozaika znajduje się w jednej z kaplic w kościele „Duc In Altum” wybudowanym w części starożytnej Magdali należącej aktualnie i prowadzonej przy współpracy Izraelskiego Ministerstwa Starożytności przez Legionistów Chrystusa.

W zakończeniu (*Conclusión*) (s. 155) Autorka książki słusznie konkluduje, że: „Po dwóch tysiącach lat refleksji wciąż zbieramy skarby od Marii Magdaleny. Jest ona tajemnicą w tym sensie, że niewiele wiemy o szczegółach jej osoby i życia. Ale jednocześnie jej tajemnica ujawnia się poprzez liczne interpretacje i refleksje na przestrzeni dziejów. Wiemy wystarczająco dużo, aby zobaczyć kobietę, która znajduje się w centrum największych wydarzeń w historii: tajemnicy miłości Boga do każdego z nas. Doświadczyła jej w sobie. I nadal głosi ją dzisiaj. (...) Maria Magdalena pokazuje nam, że droga prawdziwego ucznia jest drogą wolności i miłości, i że jest to możliwe” (s. 155). Bibliografię publikacji poprzedzają jeszcze: „Modlitwa do Pana, odzwierciedlająca uczucia Marii Magdaleny” (*Oración al Señor, haciéndonos eco de los sentimientos de María Magdalena*) (s. 157), załącznik (*Apéndice*) (s. 159) zawierający tabelę porównawczą namaszczenia Jezusa oraz bibliografia (*Bibliografía y recursos sugeridos para más lectura e investigación*) (ss. 161-165), w której nie tylko wylicza cytowane pozycje książkowe i artykuły, ale podsuwa również czytelnikowi źródła do dalszej lektury i badań dotyczących tak Marii Magdaleny, jak i Magdali. Całość pozycji książkowej zamykają przypisy (*Notas*) (ss. 167-177).

Czytając książkę Jennifer Ristine, trudno oprzeć się tezie, że posiada ona wiele walorów. Pierwszy to ubogacenie już i tak obszernej bibliografii dedykowanej Marii Magdalenie, próbującej wyzwolić ją z istniejących do dziś, stereotypów i uprzedzeń. Drugim jest metodologiczna poprawność, z jaką autorka przeprowadza kolejne etapy swych dociekań. Bazując na danych historycznych odnoszących się do starożytnej Magdali, sięgając po dokumentację środowiska pozabiblijnego zarówno w formie świadectw pisanych, jak i archeologii, konfrontując je z danymi biblijnymi oraz istniejącą Tradycją Kościoła, wyłania z nich autentyczny obraz Marii Magdaleny. Trzecim walorem jest świadomość autorki, że podjęła się trudnego zadania, które poza wnikiem w teksty Biblii, wymagało od niej szerokiego spojrzenia i zrozumienia środowiska pozabiblijnego. Dlatego Ristine nie ukrywa, że w przypadku wielu źródeł opiera swoje dywagacje na wiedzy niekwestionowanych autorytetów, czyniąc je tym samym bardziej wiarygodne. Warto również zaznaczyć, iż pytania, na które pragnęła odpowiedzieć w niniejszej książce pozostają w wielu kwestiach do dziś nierozstrzygnięte. Czwartym walorem jest umiejętne ukazanie na przykładzie

postaci Marii Magdaleny walorów wciąż jeszcze niedocenianej należycie jednej z metod badawczych współczesnej biblistyki, tj. historii oddziaływania tekstu (*Wirkungsgeschichte*). Mam tu na myśli szeroko rozumiane „oddziaływanie” postaci Marii Magdaleny, którego świadectwem są istniejące kolekcje obrazów malarskich, figur i tekstów pisanych, inspirowanych jej osobą. Piątym walorem książki jest jej aspekt duchowy, który może pomóc na przykładzie Marii Magdaleny nauczyć czytelników, jak właściwie przeżywać i odkrywać osobistą relację z Bogiem. Dlatego wydaje się, że książka Jennifer Ristine powinna stać się obowiązkową lekturą dla szeroko rozumianego środowiska biblistów i teologów, ze szczególnym wskazaniem na katechetów i moderatorów grup parafialnych. Stąd pozycja ta w ocenie recenzenta zasługuje na szczególne uznanie, osiągając w pełni postawiony we wstępie zamysł. Książka Jennifer Ristine, co też należałoby podkreślić, została wydana bardzo starannie. Ubogacona wieloma kolorowymi zdjęciami prezentującymi zarówno wydobyte z wykopalisk artefakty starożytnej Magdali, jak i postać Marii Magdaleny widzianej oczyma twórców sztuki i malarzy, pomaga jeszcze bardziej przybliżyć się do jej osoby i związanej z nią tajemnicy. Pozycja ta wpisuje się w fascynujący wciąż nurt badań dotyczących próby jak najwierniejszego odtworzenia postaci i dziejów Marii Magdaleny i jej rodzinnego miasta Magdali, odrzucając tym samym wiele niemających podstaw podawanych do dziś hipotez. Na koniec warto zaznaczyć, iż książkę należałoby przetłumaczyć (z języka hiszpańskiego) na język polski. A z pewnością znalazłaby szerokie grono czytelników.

Ks. dr hab. Jacek Kucharski – doktor habilitowany teologii w zakresie nauk biblijnych, absolwent Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (1996) i Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie (2002). Wykładowca biblistyki w Katedrze Egzegezy Ewangelii i Pism Apostolskich na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim im. Jana Pawła II (Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu), Instytutu Teologicznego Akademii Teologicznej w Warszawie, Instytutu Teologicznego im. św. Józefa Bilczewskiego Archidiecezji Lwowskiej Obrządku Łacińskiego we Lwowie (Ukraina). Moderator Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w diecezji radomskiej. Autor pozycji książkowych i szeregu artykułów z zakresu egzegezy Starego i Nowego Testamentu, archeologii biblijnej oraz semantyki języków biblijnych.